

Justis- og beredskapsdepartementet
Digitalt innsendt

Oslo, 17.06.23

HØRING OM AVVIKLING AV AU PAIR-ORDNINGEN

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) viser til høringsbrev av 29.03.23 om forslag om å avvikle au pair-ordningen i Norge. Vi takker for tilliten som høringsinstans.

Juridisk rådgivning for kvinner - JURK er et uavhengig rettshjelptiltak som gir gratis rettshjelp til alle som identifiserer seg som kvinner. JURK jobber for at likestilling praktiseres, og at alle kvinner er bevisst sin rettsstilling. JURK drives av jusstudenter i samarbeid med daglig leder og fagrådgiver. Vårt arbeid består av rettsinformasjon, rettspåvirkning og bistand i konkrete saker.

Vårt tilbud gjelder for kvinner over hele landet og all hjelp er gratis. Vi bistår i saker innenfor en rekke rettsområder av velferdsmessig betydning for kvinner, deriblant utlendingsrett og arbeidsrett. JURK tok i mange år imot saker fra au pairer. Nå har Caritas fått ansvaret for å følge opp au pairer i Norge, og ettersom JURK bistår personer som ikke har rett på annen rettshjelp, overføres sakene til dem. Vi har imidlertid skrevet rapporter om au pairers stilling i Norge tidligere, og tok saker frem til 2019. Vi uttaler oss på bakgrunn av de erfaringer vi har gjort oss gjennom dette arbeidet.

1. Innledende bemerkninger

JURK vil innledningsvis bemerke at vi støtter departementets forslag om å avvikle au pair-ordningen, og mener dette er høyst nødvendig. JURK stiller seg bak begrunnelsen til departementet.

JURK har siden 2012 hatt som politikk at ordningen burde avskaffes. Vi er glad for at Regjeringen nå tar skritt for å gjennomføre dette. JURK tar til orde for å avskaffe hele ordningen, til tross for at det finnes flere solskinnshistorier. Vi mener ordningen fungerer som skjult arbeidsinnvandring og sosial dumping, og i ekstreme tilfeller; menneskehandel.

2. JURKs erfaringer med au pair-ordningen

JURK har lenge jobbet med au pairer og de utfordringene ordningen byr på. I 2010 var vi med å starte et oppsøkende rettshjelps- og rettighetsarbeid rettet mot au pairer i Norge, med mål om å bedre au parenes rettsstilling. Det ble tidlig klart at au parenes juridiske stilling var uklar, og de møtte mange utfordringer i forlengelsen av dette, i tillegg til utfordringene som kommer med å være migrantarbeider. JURK startet derfor å kartlegge au parenes rettigheter og tilgang

til disse.¹ I 2012 utga JURK den første helhetlige kartleggingen av au parenes rettslige stilling i Norge.²

Vi har lenge støttet at ordningen avvikles. Au pair-ordningen er bygd på et dilemma: Au pairen er en blanding av arbeidstaker og familiemedlem. En au pair som har utført husarbeid i minst åtte timer i uka i en måned er etter hushjelpforskriften å regne som arbeidstaker. Samtidig bor hun på arbeidsplassen, hun skal være der på kulturutveksling, og det er ofte uklart hva som er å regne som arbeid og hva som er å anse som deltakelse i familielivet. Det at au pairen bor på arbeidsplassen gjør dem særlig sårbare. I tillegg gjør rammene for au pair-ordningen at au pairene er dårligere stilt enn de fleste arbeidstakere, bl.a. ved at de arbeider tvungen deltid.

Au pairene bor på arbeidsplassen, forsørger ofte familie i hjemlandet og er kvinner uten kjennskap til vertslandets språk og kultur. Gjennom vår saksbehandling og vårt rettspolitiske arbeid hos JURK, har vi sett at denne sårbarhetsfaktoren fører til et underordningsforhold mellom au pair og vertsfamilie, som øker au parens behov for rettslig beskyttelse.³ At det koster penger å skifte vertsfamilie, er et annet forhold som kan gjøre au pairen særlig sårbar for utnyttelse.

Videre er det slik at au pair-ordningen i dag i praksis er en arbeidsordning, og ikke en ordning for kulturutveksling. Forskning viser også at hovedmotivasjonen til vertsfamilier er å motta billig hjelp til husarbeid og omsorgsoppgaver – ikke kulturutveksling.⁴ Norske familiers behov for hushjelper og utenlandske kvinners ønske om å arbeide som dette i Norge må etter JURKs syn ivaretas gjennom andre ordninger som sikrer fulle arbeidstakerrettigheter – formelt og reelt.

3. Overordnede merknader til å avvikle ordningen – Norges internasjonale forpliktelser
ILO anslår at det minst er 67 millioner såkalte domestic workers på verdensbasis og 80 % av disse er kvinner.⁵ Dette tilsier at arbeid i hjemmet i realiteten er et likestillingsproblem. Arbeid i private hjem er fortsatt lavt verdsatt og usynlig, og «hovedsakelig utføres av kvinner og jenter, som for en stor del er innvandrere eller tilhører svakerestilte folkegrupper, og som er spesielt utsatt for diskriminering når det gjelder ansettelsesvilkår og arbeidsforhold, og andre menneskerettighetskrenkelser».⁶ Dette mener vi gjelder også for au pairer.

Selv om ordningen fortsatt kalles for «au pair»-ordning er dette kun et annet navn på det som i realiteten er et arbeidsforhold mellom en arbeidstaker og en arbeidsgiver. Ordningen opprettholder gamle holdninger om at husarbeid og omsorgsarbeid ikke er arbeid, og skjuler seg bak formålet om kulturutveksling. Dette er ikke holdbart når loven paradoksalt nok tillater at au pairer arbeider inntil 30 timer per uke, 6 dager i uken. Dette må også ses i lys av det

¹ Aune, Helga, Løvdal, Lene: "Au pair-ordningens rettslige konstruksjon – sårbarhet i et arbeids- og strafferettslig perspektiv", I: Like rettigheter – ulike liv. Rettslig kompleksitet i kvinne-, barne- og innvandringsperspektiv, Anne Hellum, Julia Köhler-Olsen, 2014, s. 228.

² <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/F%20Temarapporter/M%20Au%20pair-rapport%202011-2012>

³ JURK-rapport (2013) s. 5: <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/F%20Temarapporter/M%20Au%20pair-rapport%202011-2012>

⁴ Sollund (2009) s. 102, Au pair center (2016) s. 14, FAFO-rapport 2009:29 s. 9

⁵ høringsbrev av 24.09.2019 vedrørende forslag til endring i lov 17.juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) § 1-5 andre ledd og ny forskrift om arbeid i privat arbeidsgivers hjem og husholdning, någjeldende forskrift av 5.juli 2002 nr. 716 om husarbeid, tilsyn og pleie i privat arbeidsgivers hjem eller hushold (husarbeidsforskriften).

⁶ Fortalen til ILO-konvensjon nr. 189 om anstendig arbeid for arbeidstakere i private hjem

avhengighets- og lydighetsforhold mange au pairer står i overfor sin vertsfamilie, ved at blant annet oppholdstillatelsen er knyttet til au pair-kontrakten og at brudd på denne kan medføre at man mister oppholdstillatelsen og må reise hjem. En naturlig konsekvens av dette er at mange au pairer ikke føler de er i en posisjon til å forhandle seg til bedre rettigheter ovenfor sin vertsfamilie. I tillegg til at au pairen bor på arbeidsplassen, vanskeliggjør dette myndighetenes muligheter til å føre tilsyn, noe som i sin tur gir vertsfamilien - arbeidsgiver - større makt og kontroll over au pairen. For eksempel opplever vi gjennom vår saksbehandling at dette gjør det lettere for vertsfamilien å isolere personen. Au pairen har et mye svakere vern enn andre arbeidstakere. Lommepengene som hun mottar ville blitt karakterisert som sosial dumping i andre bransjer (timelønnen er nedad begrenset til kr. 47 per time før skatt). Videre arbeider hun i tvungen deltid. Au pairer dekkes heller ikke av de samme sosiale støtteordningene som andre arbeidstakere i Norge, slik som foreldrepenger eller opparbeidelse av pensjonspoeng.⁷

JURK mener at forslaget om å avvikle ordningen vil bidra til arbeidet mot strukturell diskriminering av kvinner. Hushjelpsarbeid er nettopp tradisjonelt husarbeid som typisk og historisk tilhører kvinnens ansvarsområde. Dette arbeidet har lav status. Det er lavt lønnet dersom det blir registrert i det hvite arbeidsmarkedet. Dette er en gruppe arbeidstakere som er avhengig av at lovgiver og arbeidslivets parter bidrar til at arbeidstakere i den uformelle delen av arbeidslivet leder over til den formelle delen.⁸

JURK mener at en opprettholdelse av au pair-ordningen og det å unnta au pairer fra arbeidstakervernet, kan anses som strukturell diskriminering av kvinner, og dermed i strid med CEDAW artikkel 5 bokstav a, som Norge er bundet av.⁹

4. Perspektiver på når ordningen avvikles

Departementet bør være oppmerksomme på at ved fjerningen av au pair-ordningen skapes det et fravær av jus.¹⁰ Det foreligger ingen minstelønn for folk som bor og jobber i arbeidsgivers hjem. Fjernes au pair-ordningen kan folk fortsatt bo og jobbe i norske hjem, så lenge de kommer fra EØS-land. Et arbeid for å sikre at arbeidsbetingelsene i Norge ikke blir verre, men heller bedres, bør derfor gjøres i sammenheng med avviklingen. Imidlertid er det viktig å bemerke at de som kommer som EØS-borgere til Norge for å jobbe har en annen frihet enn de fleste au pairer som er avhengig av ordningen for å ha oppholdstillatelse.

5. Avsluttende merknader

Det er viktig at avviklingen av au pair-ordningen gjøres nå. Vi kan ikke beholde et smutthull i regelverket når den store eldrebølgen er på trappene, og Norge mangler tilstrekkelig helse- og

⁷ Vi viser også til JURKs hørings svar av 15.01.20 til høringsbrev av 24.09.2019 vedrørende forslag til endring i lov 17.juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) § 1-5 andre ledd og ny forskrift om arbeid i privat arbeidsgivers hjem og husholdning, någjeldende forskrift av 5.juli 2002 nr. 716 om husarbeid, tilsyn og pleie i privat arbeidsgivers hjem eller hushold (husarbeidsforskriften).

⁸Se Aune, Helga, Løvdal, Lene: "Au pair-ordningens rettslige konstruksjon – sårbarhet i et arbeids- og strafferettslig perspektiv", I: Like rettigheter – ulike liv. Rettslig kompleksitet i kvinne-, barne- og innvandringsperspektiv, Anne Hellum, Julia Köhler-Olsen, 2014, s. 254. Se også s 255-256. LDO fremmer også dette i sitt hørings svar av 24.05.23 til høring forslag til endringer i utlendingsloven og - forskriften, med sikte på å avvikle au pair-ordningen i Norge, med høringsfrist 29. juni 2023.

⁹ LDOs hørings svar av 24.05.23 til høring forslag til endringer i utlendingsloven og -forskriften, med sikte på å avvikle au pair-ordningen i Norge, med høringsfrist 29. juni 2023.

¹⁰ Løvdal, Lene: <https://e24.no/karriere-og-ledelse/i/zEQy7K/ingen-minsteloen-hvis-au-pair-ordningen-fjernes>

omsorgspersonell. Vi kjenner allerede til hvordan au pair-ordningen har vært brukt til omfattende omsorgsarbeid fra media.¹¹

For Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)

Ella Halvorsen
saksbehandler

Signe Gjeraker
saksbehandler

Thea Austgulen
fagrådgiver

¹¹ Se Aune, Helga, Løvdal, Lene: ”Au pair-ordningens rettslige konstruksjon – sårbarhet i et arbeids- og strafferettslig perspektiv”, I: Like rettigheter – ulike liv. Rettslig kompleksitet i kvinne-, barne- og innvandringsperspektiv, Anne Hellum, Julia Köhler-Olsen, 2014, s. 258, og TV2s reportasje om au pairen som steller den multihandicappede Benjamin : <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/uten-maria-dor-sonnen-var/13610097/>